

УДК 347

JEL: O 15; O 32

DOI: 10.35774/rarrrpsu2023.28.172

Галина БАБ'ЯК

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу
Західноукраїнський національний університет
E-mail: h.p.babjak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9303-0783

Світлана КРАМАРЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу
Західноукраїнський національний університет
E-mail: s.p.kramarchuk@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5130-9954

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Досліджено розвиток інтелектуального потенціалу людських ресурсів України на сучасному етапі як важливий фактор, що дає змогу ефективно використовувати національні ресурси та забезпечує процвітання країни загалом.

Мета. Дослідження розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів України. Для досягнення цієї мети сформульовано такі завдання: дослідити сутність розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів; проаналізувати та оцінити сучасний стан інтелектуального потенціалу людських ресурсів в Україні; сформулювати основні аспекти розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів країни.

Методи дослідження. Використано методи статистичного, системного, структурного аналізу та узагальнення.

Результати. Досліджено сутність і значення розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів, проаналізовано та здійснено оцінювання стану інтелектуального потенціалу людських ресурсів в Україні. Проведено аналіз науково-інноваційної потужності економіки України за допомогою світових рейтингів. Виявлено, що наукові та інноваційні сектори, які вважаються базовими для майбутнього національної економіки, перебувають у складних умовах в Україні через недостатнє фінансування, втрату кваліфікованих кадрів, високі ризики, недостатню увагу суспільства та інші проблеми. Позиція України у глобальному рейтингу інноваційного розвитку вказує на наявність високого рівня наукового та освітнього потенціалу, що є основою для конкурентоспроможності науково-інноваційних галузей у країні та сприяє розвитку і впровадженню інноваційних методів та технологій. Проте за результатами оцінювання науково-інноваційного потенціалу України виявлено такі проблеми: недостатня ефективність механізмів впровадження та комерціалізації інновацій у господарській сфері; слабкий рівень фінансування та підтримки інноваційних проектів; неналагоджений достатній рівень співпраці між науковими установами й інноваційними компаніями. Результати аналізу та оцінювання науково-інноваційного потенціалу України вказують на необхідність розробки і впровадження єдиної та координованої науково-технологічної й інноваційної політики. Це підтверджує необхідність здійснення важливих кроків у впровадженні доцільних структурних змін в економіці та науці, модернізації технологічних процесів у виробництві та підтримці інновацій у бізнесі. Сформульовані також основні аспекти розвитку інтелектуального

потенціалу людських ресурсів країни.

Висновки. Основні положення наукової статті сприятимуть ефективному розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів України.

Ключові слова: аналіз, оцінювання, розвиток, інтелектуальний потенціал, людські ресурси.
Формули: 0, рис.: 5, табл.: 1, бібл.: 12.

Halyna BABIAK, Svitlana KRAMARCHUK
**ANALYSIS AND EVALUATION OF DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL
POTENTIAL OF HUMAN RESOURCES OF UKRAINE**

ABSTRACT

Introduction. *The development of the intellectual potential of human resources of Ukraine at the current stage as an important factor that allows an effective use of national resources and ensures the prosperity of the country in general have been studied.*

Goal. *To research on development of the intellectual potential of human resources of Ukraine. To achieve this goal, the following tasks have been formulated: to investigate the essence of development of the intellectual potential of human resources; analyze and evaluate the current state of the intellectual potential of human resources in Ukraine; formulate the key aspects of development of the intellectual potential of the country's human resources.*

Research methods. *Methods of statistical, systematic, structural analysis and generalization were used.*

The results. *The essence and significance of development of the intellectual potential of human resources have been studied, the state of the intellectual potential of human resources in Ukraine has been analyzed and assessed, and a study of the scientific and innovative capacity of the Ukrainian economy has been carried out according to the indicators of world ratings. The results of our research showed the scientific and innovative industries, which are important elements of the future of the national economy, are currently experiencing difficult times in Ukraine due to lack of funding, loss of talented people, high risks, lack of public attention etc. Other factors influence this sphere, the most serious of which is Russia's military aggression against Ukraine.*

The position of Ukraine in the international ranking of innovative development indicates the presence of a high level of scientific and educational potential, which is the basis of the competitiveness of the scientific and innovative spheres of Ukraine and is the basis for development and innovation, new equipment and technologies. However, according to the results of our assessment of the scientific and innovative potential of Ukraine, a number of problems were identified: the presence of ineffective and weak mechanisms for implementation and further commercialization of innovations in the field of economic activity; insufficient level of support and financing of innovative projects; low level of cooperation between innovative companies and scientific institutions. The results of assessment of the scientific and innovative potential of Ukraine indicate the need to develop and implement a unified and coordinated scientific, technological and innovative policy. It indicates the need for serious steps towards the necessary structural changes in the economy and science, technological modernization of production and promotion of innovations in business. The key aspects of development of the intellectual potential of the country's human resources are formulated.

Conclusions. *The main provisions of the scientific article will contribute to the effective development of the intellectual potential of Ukraine's human resources.*

Keywords: *analysis, assessment, development, intellectual potential, human resources.*

Formulas: 0, fig.: 5, tabl.: 1, bibl.: 12.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Інтелектуальний потенціал людських ресурсів обґрунтовано

вважається суттєвим чинником інноваційного розвитку будь-якої країни. Саме цей потенціал закладено в виробничих процесах, технологіях, організаційній структурі підприємств, ноу-хау та управлінському процесі загалом. Дослідження розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів України на сучасному етапі як важливого фактору, що дає змогу ефективно використовувати національні ресурси та забезпечує процвітання країни загалом, відповідно є важливим науковим та практичноорієнтованим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна наука активно досліджує питання інтелектуального потенціалу людських ресурсів, як в контексті розвитку підприємств, так і в контексті розвитку держави в цілому. Вагомим у вивченні проблем розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів є внесок таких науковців, як: В. Довбенко, В. Мельник, Т. Лозова, М. Шамін, Г. Мартин, С. Хетрик, А. Карпенко, М. Семикіна та ін. Проаналізовані дослідження обґрунтовують, як інтелектуальний потенціал може бути максимально ефективно використаний для досягнення стратегічних цілей розвитку підприємств і держави загалом. Проте сучасні глобальні виклики, які постали перед нашою державою, потребують аналізу, переосмислення та формування основних аспектів розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів країни. Це визначило мету дослідження.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів України. Для досягнення цієї мети сформульовано такі завдання: дослідити сутність розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів; проаналізувати та оцінити сучасний стан інтелектуального потенціалу людських ресурсів в Україні; сформулювати основні аспекти розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні у системі наукових поглядів немає єдиного підходу до трактування сутності розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів. Базуючись на результатах досліджень наукових праць, можна стверджувати, що «...потенціал – це економічна категорія. Це наявні можливості, ресурси, запаси, кошти, які можуть бути використані для досягнення мети підприємства чи особистості» [2]. В спеціальній літературі, до складу потенціалу організації зараховано «...сукупність природних та виробничих умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, що забезпечують їхнє використання для досягнення певних цілей підприємницької діяльності» [7].

Варто відзначити, що сутність поняття «інтелектуальний потенціал» досліджували значна кількість науковців; переважно цей термін визначають як економічну категорію. В багатьох наукових працях інтелектуальний потенціал трактують як «...поняття, що об'єднує науку, освіту, технологію, всі види інтелектуальної діяльності та її суб'єктів» [5]. Інтелектуальний потенціал підприємства відповідно інтерпретують як «...можливість створення, використання та розвитку інноваційних продуктів і технологій шляхом перетворення знань і досвіду» [6].

У дослідженнях також визначено, що «...інтелектуальний потенціал організації складається з накопиченого обсягу знань, інтелектуального рівня співробітників, досвіду інноваційної діяльності» [3]. Деякі науковці стверджують, що інтелектуальний потенціал є системою «...реалізації можливостей інтелектуальних ресурсів з властивими їй елементами, структурою, зв'язками й ознаками, а також відповідним забезпеченням (інформаційним, функціональним та організаційним)» [4].

Питання визначення сутності інтелектуального потенціалу населення та засад його регулювання й використання в національній економіці є дуже важливими для ефективного управління розвитком країни і заслуговують на окрему увагу. Аналіз наукових джерел свідчить про те, що з давніх часів людство намагалося зрозуміти важливість знань та їхній вплив на економічний розвиток окремих країн. У далекому минулому значна увага приділялася накопиченню знань у різних сферах, таких як сільське господарство, ремесла, торгівля та інші, оскільки це допомагало підвищувати ефективність виробництва і розвивати економіку країни. У середньовіччі та епоху Відродження знання відігравали основну роль у розвитку наукових досліджень, технологій і культури, що вплинуло на економічний прогрес. Проте лише у ХХ ст.

почали активно вивчати зв'язок між інтелектуальним потенціалом нації та економічним зростанням, що сприяло формуванню концепцій інноваційного розвитку та знаннєвої економіки. Генезис наукових уявлень про інтелектуальний потенціал населення подано в табл. 1.

Таблиця 1

Наукові уявлення про інтелектуальний потенціал населення

Періоди, роки	Сутність поглядів	Фактори, що призвели до змін наукових уявлень
1	2	3
До нашої ери – IV ст. н. е.	Людина здатна виступати творцем. Саме знання роблять людину і окрему країну сильнішими	Вихідні досягнення фундаментальних та прикладних досліджень, важливі положення філософської думки щодо ролі знань людини
Епоха Відродження, V–XVII ст.	Визнається роль інтелектуальної творчості, розумової праці у мистецтві, життє-діяльності, управлінні	Розвиток ремесел, інженерної справи, мистецтва, торгівлі. Поява шкіл, розвиток природних та прикладних наук
1770-1830	Відзначається роль нових знань людей у розвитку господарств, досягненні економічних успіхів і могутності країни. Науковці ратують за поширення знань серед населення	Перший технологічний уклад (обробка заліза, виплавка бронзи та чавуну, будівництво каналів, розробка водяного двигуна тощо)
1831-1880		Другий технологічний уклад (верстатобудування, розробка парового двигуна, розвиток вугільної промисловості, машинобудування)
1881-1930	Знання та творчі інтелектуальні здібності визнаються не лише в науці, мистецтві, техніці, а й у підприємстві, управлінні, функціонуванні економіки	Третій технологічний уклад (виробництво сталі, розвиток електротехнічного та важкого машинобудування, судно-будівництва, електропостачання, неорганічної хімії). Створення наукових шкіл, науково-дослідних центрів та установ
1931-1980	Визнана основна роль інтелекту людини та її знань в економічному й інноваційному розвитку країни. З'являється потреба у заохоченні розвитку та використанні інтелектуального потенціалу населення в економіці країни	Четвертий технологічний уклад (розвиток кольорової металургії, електронної промисловості, атомної енергетики, органічної хімії, виробництво синтетичних матеріалів)
1981-2011		П'ятий технологічний уклад (розвиток телекомунікацій, роботобудування, комп'ютерної техніки, космічної техніки, мікро-волоконних технологій, біотехнологій, штучного інтелекту тощо).

Примітка. Подано автором за [9].

Сьогодні наукові дослідження, аналіз та практичне застосування знань про інтелектуальний потенціал мають велике значення для стабільного економічного розвитку країни.

Базуючись на результатах здійсненого аналізу, вважаємо, що інтелектуальний потенціал – це сукупність можливостей і ресурсів, пов'язаних із здатністю людини максимально використовувати свій розум для досягнення різних цілей і завдань. Розвиток цього потенціалу є базовим для успішного функціонування в різних сферах життя, враховуючи освіту, професійну діяльність, кар'єрний розвиток та особисте самовдосконалення.

У сучасній науковій літературі нині більш актуальним є застосування багаторівневого підходу, який вказує на необхідність розглядати інтелектуальний потенціал на різних ієрархічних рівнях (рис. 1).

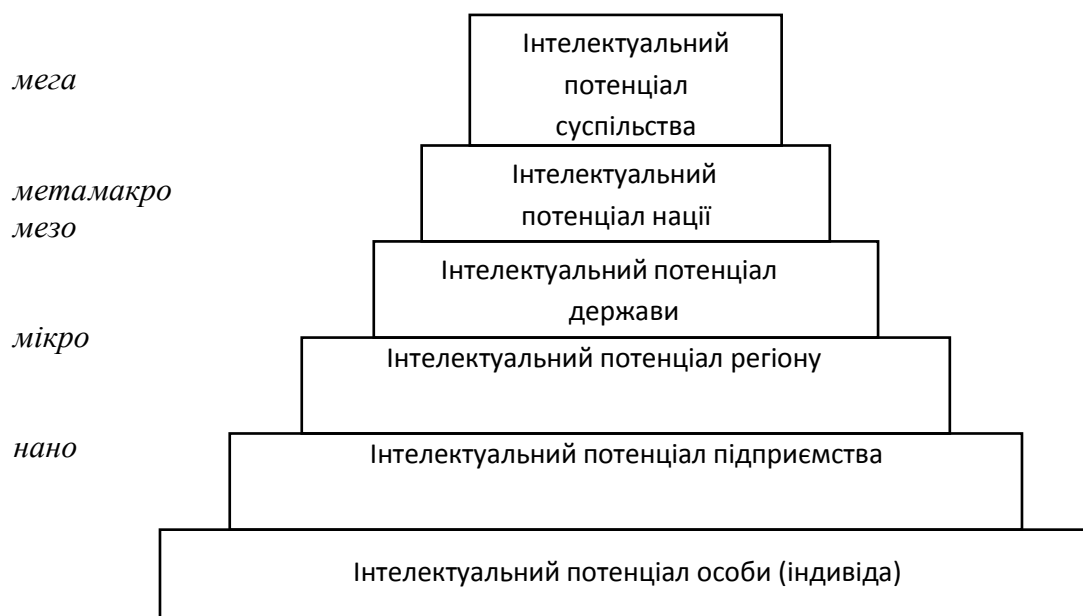

Рис. 1. Інтелектуальний потенціал у структурі ієрархічних рівнів [4; 9]

На нанорівні індивідуум формує свій інтелектуальний потенціал, що виявляється у гнучкості й оригінальності думок, вмінні чітко та лаконічно відстоювати власну позицію, швидкому оцінюванню ситуацій і виборі найбільш вдалих стратегій, аналітичному мисленні з постійним порівнянням різних поглядів, здатності до самореалізації та прогнозування, а також у виявленні інтуїтивності та допитливості у створенні нових ідей, бажанні навчатися протягом усього життя або займатися самоосвітою.

Інтелектуальний потенціал держави охоплює загальну суму знань і творчих здібностей населення, систему освіти, комп'ютерне обладнання, систему зв'язку, доступ до баз даних, враховуючи бібліотеки та електронні ресурси, інтелектуальну власність, таку як патенти, ліцензії та ноу-хау, наукову систему та інші складові.

Інтелектуальним потенціалом країни вважають «...сукупність високопрофесійних кадрів у всіх сферах життєдіяльності суспільства, які здатні ефективно вирішувати інноваційні проблеми й практично-повсякденні завдання за сучасними методиками і технологіями» [9].

Аналіз поточного стану інтелектуального потенціалу людських ресурсів України з метою обґрунтування необхідності його розвитку та ефективної реалізації передбачає дослідження основних напрямів науково-інноваційної діяльності у нашій країні.

Згідно з інформацією Державної служби статистики України, у 2022 р. науково-дослідну та інноваційну діяльність в Україні здійснювало 557 підприємств. Більшість з них, як і в попередньому році, припадала на державний сектор (61,0% від загальної кількості). Динаміка кількості організацій, що займалися науково-дослідною та інноваційною діяльністю, за різними секторами представлена на рис. 2.

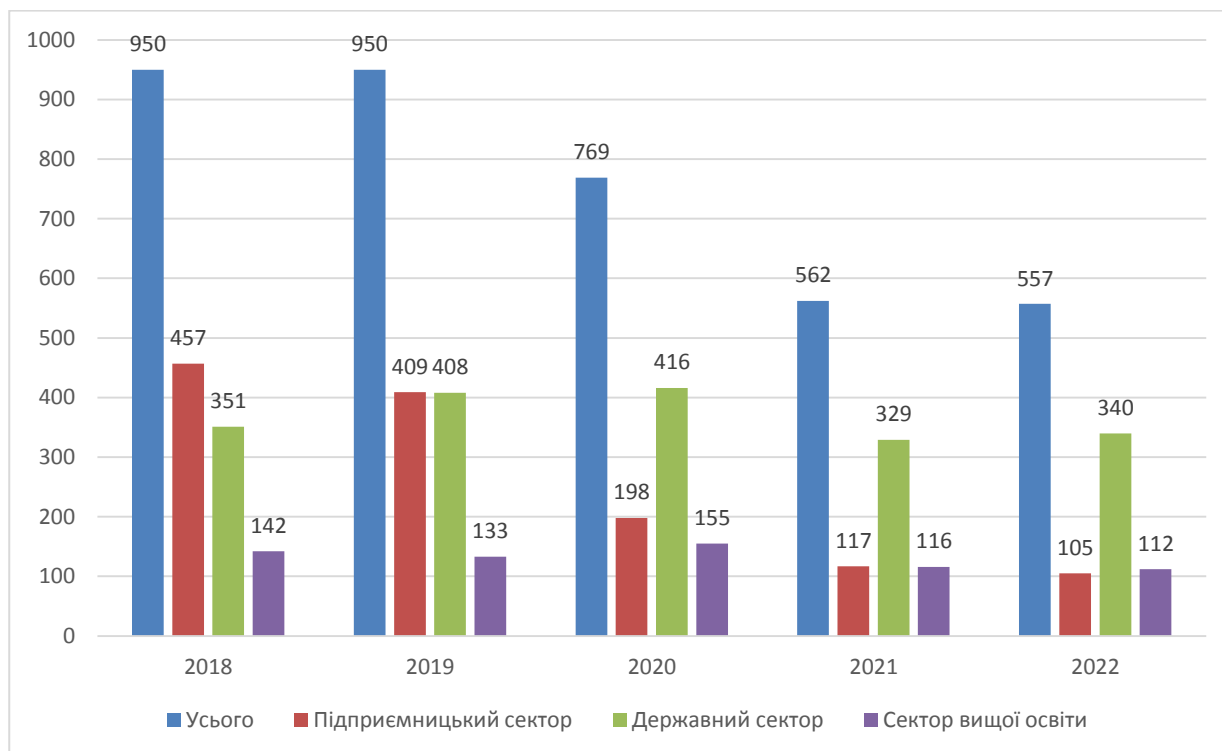

Рис. 2. Динаміка кількості організацій, що займалися науково-дослідною та інноваційною діяльністю, за різними секторами, од.
Примітка. Складено автором за [1; 8].

Отже, у 2022 р. спостерігалось зростання кількості організацій, що займалися науково-дослідною та інноваційною діяльністю, у державному секторі (на 3,3%), але водночас відбулося зменшення участі підприємницького сектору (на 10,31%) та сектору вищої освіти (на 3,42%) порівняно з показниками 2021 р. Найбільша кількість таких організацій (40,2% від загальної кількості в Україні) зосереджена у місті Києві, 8,1% – у Харківській області та 7,9% – у Львівській області.

Важливо, що в 2022 р. загальна кількість працівників, які брали участь у дослідно-інноваційній діяльності, зросла на 1,41% порівняно з 2021 р. і становила 54,23 тис. осіб. З них 68,21% становили дослідники, що на 4,31% більше, ніж у 2021 р. Однак порівняно з періодом 2018–2020 рр. спостерігається певне зменшення кількості дослідників, що може призвести до поступової деградації наукового потенціалу країни. Відповідна динаміка наведена на рис. 3.

Наукоємність ВВП України, що відображає сумарні витрати на дослідно-інноваційну діяльність у відсотках до загального ВВП, почала неперервно зменшуватись, починаючи з 0,7% у 2013 р. і досягаючи критичного рівня – близько 0,29% у 2021 р., з незначним зростанням приблизно до 0,33% у 2022 р. Очевидно, що при таких показниках вітчизняна наука майже припинила виконувати свою економічну функцію. Експерти вважають, що при наукоємності менш ніж 0,9% ВВП наука виконує переважно пізнавальну функцію, а при значенні менш як 0,3% ВВП – винятково соціокультурну.

Динаміку наукоємності ВВП України впродовж 2013–2022 рр. продемонстровано на рис. 4.

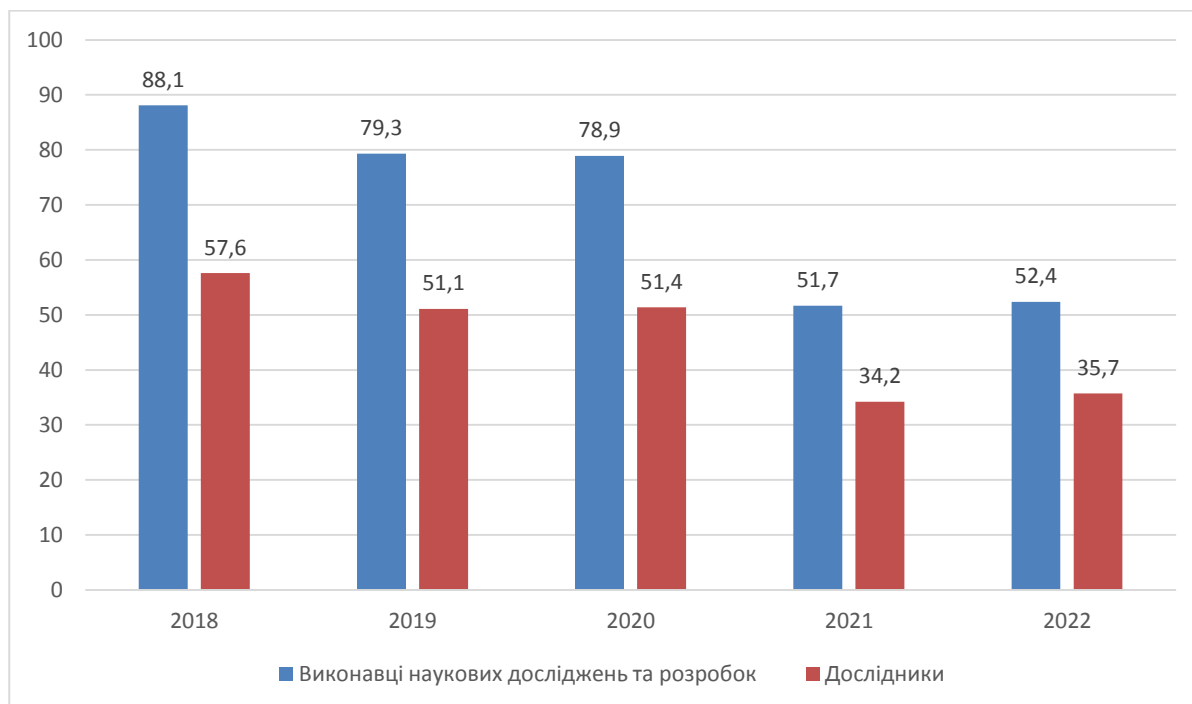

Рис. 3. Динаміка чисельності працівників наукових організацій України за 2018–2022 рр., тис. осіб [1; 8]

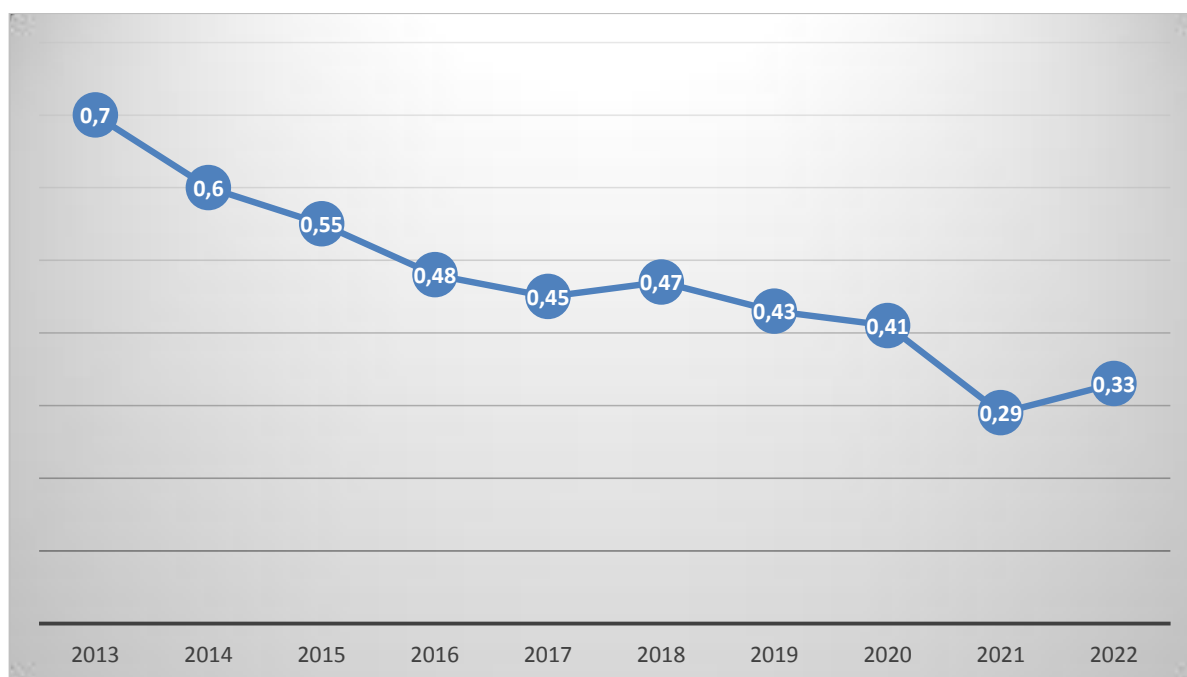

Рис. 4. Динаміка наукоємності ВВП України впродовж 2013-2022 рр., % [1; 8]

З метою порівняння слід зазначити, що в 2021 р. частка витрат на наукові дослідження у відсотках від ВВП країн ЄС–27 становила в середньому 2,3%. Доволі високий рівень зафіксований у Швеції (3,3%), Японії (3,3%), Австрії (3,2%), Бельгії (3,2%), Німеччині (3,1%), Фінляндії (2,9%), Данії (2,8%) та Франції (2,2%); водночас найнижчий рівень спостерігався в Румунії, Латвії, Мальті, Болгарії й Кіпрі (від 0,5% і до 0,9%) [10]. Країнами, які мають найвищі показники, є Ізраїль (5,6%), Південна Корея (4,9%), Китай (3,9%), а також США (3,5%) [11].

Проведене дослідження підтвердило, що в Україні наукоємність ВВП приблизно у 7 разів нижча порівняно з середнім показником країн ЄС, не беручи до уваги розвинені країни з наукоємністю 3% і вище. Це свідчить, що Україна може конкурувати лише з країнами, які не є лідерами у виробництві нових технологій або продукції з високою доданою вартістю.

За статистичними даними, у 2022 р. загальні витрати на проведення наукових досліджень в Україні з усіх джерел становили 16972,7 млн. грн., що на 5,6% перевищує показники 2021 р. Частка фінансування з іноземних джерел скоротилася на 14,41 відсоткового пункту порівняно з 2021 р. і становила 10,81%. Частка внутрішнього фінансування зменшилася на 7,8 відсоткового пункту [1; 8].

Для визначення поточного стану інтелектуального потенціалу людських ресурсів у нашій країні важливим є проведення дослідження науково-інноваційної активності економіки України за показниками, які представлені у світових рейтингах.

Так, Індекс людського розвитку є одним з найбільш визнаних та широко використовуваних у світовій практиці показників для оцінювання рівня людського потенціалу [12].

Згідно з останнім рейтингом за Індексом людського розвитку (ІЛР) за 2021–2022 рр., в якому не враховано наслідки війни, але зафіксовано вплив COVID-19, Україна перебуває на 77-му місці з показником 0,773 [8].

Для розрахунку Індексу людського розвитку ООН враховує значну кількість різних показників за встановленими категоріями. Отже, варто розглянути деякі найбільш показові результати нашої країни, які були враховані в ООН при визначенні цього рейтингу:

- освіта: прогнозна тривалість навчання в Україні становить 15 років (зменшилась на одну десяту), середня тривалість навчання дорівнює 11,1 року;
- здоров'я: прогнозна тривалість життя в Україні скоротилась до 71,6 року (порівняно з попереднім показником – 72,1 року);
- нерівність: 21,8% доходів припадає на 10% найбагатших громадян України;
- дохід: валовий національний дохід на душу населення в Україні становив 13,256 тис. дол. США. За так званім паритетом спроможності 2017 р., цей показник майже не змінився порівняно із попередньою оцінкою.

За новим рейтингом, найбільш розвинутою країною у світі вважається Швейцарія, яка має показник 0,962. Вона характеризується такими показниками: середня тривалість життя – близько 84 років, середня тривалість навчання громадян – 16,50 року і середня заробітна плата – приблизно 66 тис. дол. на рік. На другому і третьому місцях перебувають Норвегія та Ісландія з показниками відповідно 0,961 і 0,959. Далі в рейтингу позиціонують Гонконг (0,952), Австралія (0,951) і Данія (0,948). Зазначимо, що США, які раніше були лідером за першим виданням ІЛР у 1990 р., зараз опинилися на 21-му місці із показником 0,921.

Порівняння тенденцій у розвитку інноваційної сфери в Україні з провідними країнами світу дає змогу виявити потенційні шляхи активізації та ідентифікувати дієві варіанти вирішення наявних проблем. Один з важливих показників, що відображає ефективність впровадження інноваційної стратегії в країні, визначається її позицією в авторитетних світових рейтингах.

Додатково до Індексу людського розвитку Україна бере участь у різних міжнародних рейтингах, які оцінюють інноваційний потенціал, наукову спроможність та ефективність інноваційної політики. Ці рейтинги охоплюють:

- Глобальний індекс стійкої конкурентоспроможності (ГІСК) (The Global Sustainable Competitiveness Index);
- Глобальний індекс інновацій (ГІІ) (The Global Innovation Index);
- Зведений інноваційний індекс (ЗІІ) (Summary Innovation Index);
- Глобальний індекс конкурентоздатності талантів (ГІКТ) (The Global Talent Competitiveness Index).

Дослідження засвідчило, що протягом останніх п'яти років Україна не займає високих позицій у рейтингах інноваційної спроможності, що базуються на різних підходах до оцінювання.

Однак за останні роки спостерігається певна тенденція до зростання деяких показників. Так, у 2022 р. в міжнародному рейтингу Глобального індексу стійкої конкурентоспроможності (ГІСК) Україна ввійшла до топ-50 із 180-ти країн (рис. 5).

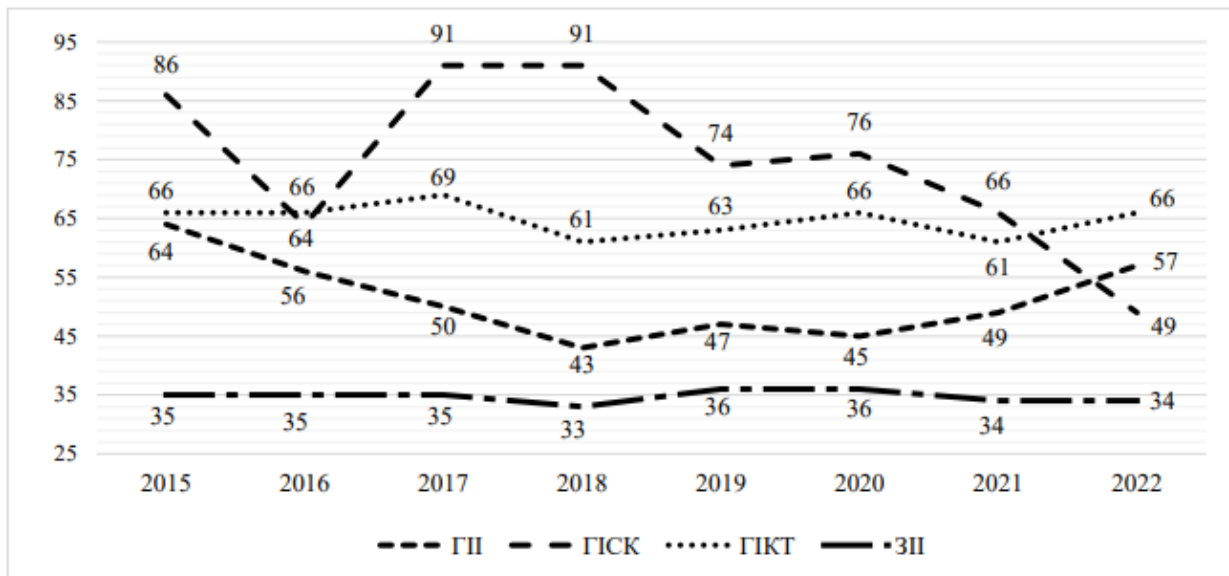

Рис. 5. Динаміка рейтингів України за індексами інноваційної спроможності [8; 10; 11]

Щорічне дослідження інноваційного середовища, що видається Всесвітня організація інтелектуальної власності разом з міжнародною бізнес-школою INSEAD та Корнельським університетом, визначає Глобальний індекс інновацій. Наприклад, у звіті за 2022 р. за назвою «Яке майбутнє інноваційного зростання?» класифіковано 132 країни за рівнем їхньої інноваційної активності, використовуючи 80 показників щодо семи основних сфер. Впродовж останніх 12 років лідерами за Глобальним індексом інновацій є такі країни, як Швейцарія, США, Швеція, Велика Британія і Нідерланди. У 2022 р. Україна опинилася на 57-му місці серед 132 країн у загальному рейтингу (в 2021 р. перебувала на 49 місці) та на 34-му місці серед 39 країн Європи, а в групі країн з нижчим середнім рівнем доходу посіла 4-те місце з ВВП на одну особу у розмірі 14146 дол. за паритетом купівельної спроможності.

Зауважимо, що в 2022 р. 26 економік відобразили кращі результати в інноваційній сфері, враховуючи продукти знань і технологій, а також творчі досягнення, порівняно з їхніми ресурсами для інновацій, такими як людський капітал, інституції, інфраструктура, складність ринку та бізнесу. Ці економіки відомі як країни-лідери в інноваціях; до цієї групи належить і наша країна.

Проаналізувавши стан інтелектуального потенціалу людських ресурсів в Україні, можна зробити висновок, що науковий сектор є значущою складовою економіки країни. Незважаючи на значне зменшення кількості організацій, що здійснювали дослідницько-інноваційну роботу в 2022 р. порівняно з (2021) р., а також на певне збільшення кількості їхніх працівників-дослідників, можна стверджувати, що загалом науковий потенціал протягом останніх 5 років щораз зменшується. Так, нині загальна кількість дослідників менша на 38,02% порівняно з показниками 2018 р., а кількість організацій скоротилась на понад 40%.

Проведене дослідження засвідчило, що наукові та інноваційні галузі, які є важливими елементами майбутнього національної економіки, переживають нелегкі часи в Україні через недостатнє фінансування, високі ризики, втрату талановитих людей, відсутність належної уваги суспільства тощо. Впливають на цю сферу також інші фактори, найзначущішими із яких є військовий стан в Україні.

Участь України у міжнародних рейтингах інноваційного розвитку свідчить про наявність

значного потенціалу у сфері науки та освіти, що є важливою основою для конкурентоспроможності у галузі науково-інноваційних ініціатив і стимулом для розробки нових технологій та інновацій. Однак результати оцінювання інноваційного потенціалу України також вказують на такі проблеми:

- наявність неефективних і слабких механізмів запровадження та подальшої комерціалізації інновацій у господарській діяльності;
- недостатній рівень фінансування та підтримки інноваційних проектів;
- недостатнє використання всіх можливостей, окреслених в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема щодо науково-технічної співпраці, розвитку підприємництва й промислової політики;
- недостатній рівень співпраці між науковими установами та інноваційними компаніями.

Результати оцінювання науково-інноваційного потенціалу України визначають необхідність розробки і впровадження єдиної та системної науково-технологічної й інноваційної стратегії. Це водночас передбачає необхідність проведення значних структурних перетворень у економіці та науці, впровадження технологічних оновлень у виробництві й сприяння інноваційним ініціативам у сфері бізнесу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Загалом розвиток інтелектуального потенціалу людських ресурсів варто трактувати як комплексний процес, спрямований на підвищення рівня знань, талантів, креативності та навичок людей з метою досягнення високих результатів в особистому і професійному житті. Цей процес має важливе значення як для індивідів, так і для організацій та суспільства загалом. Базовими аспектами розвитку інтелектуального потенціалу людських ресурсів є:

- забезпечення доступності навчання та якісної освіти, враховуючи не лише формальні освітні програми, а й неформальні навчальні можливості. Це передбачає розвиток навичок і вмій, а також дає можливість для навчання впродовж усього життя;
- розвиток творчого інноваційного мислення, що сприяє здатності людей до розв’язання проблем та досягнення визначених цілей через знаходження новаторських шляхів;
- сприяння підвищенню рівня когнітивних навичок, таких як критичне мислення, аналіз, вирішення і прийняття проблемних рішень. Ці навички допомагають людям ефективно працювати з інформацією, аналізувати складні ситуації та приймати обґрунтовані рішення;
- розвиток готовності суспільства до постійного навчання та самовдосконалення. Зміни в технологіях, суспільстві й економіці на сучасному етапі вимагають від людей гнучкості та адаптивності;
- підвищення рівня соціального й емоційного інтелекту, що дасть змогу краще розуміти себе та взаємодіяти з іншими, і сприятиме розвитку інтелектуального потенціалу.

Результати оцінювання науково-інноваційного потенціалу України вказують на необхідність розробки і впровадження єдиної та злагодженої науково-технологічної й інноваційної політики. Окрім цього, отримані результати обґрунтовують доцільність структурних змін у сферах економіки та науки, впровадження технологічної модернізації у виробництво та підтримки інновацій у бізнесі.

Література

1. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <https://data.gov.ua/organization/derzhavna-sluzhba-statystyky-ukrayiny> (дата звернення: 22.10.2023).
2. Довбенко В. І., Мельник В. М. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник / 2-е вид., випр. і доп. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. 232 с.
3. Драчук, Ю. З. Трушкіна Н. В. Інтелектуальний потенціал в Україні: проблеми та напрями розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. № 3 (45), 2016. С. 207–212.

4. Карпенко А. В. Розвиток інтелектуальних активів людського потенціалу: теорія та практика: монографія. Запоріжжя : ФОП В. В. Мокшанов, 2018. 510 с.
5. Лозова Т. І., Шамін М. В. Інтелектуальний потенціал підприємства як економічна категорія. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 10. С. 113–116. URL: <http://bses.in.ua/journals/2016/10-2016/25.pdf> (дата звернення 02.10.2023).
6. Мартин Г., Хетрик С. Стратегічний підхід до управління людськими ресурсами. Пер. з англ. К., 2008. 336 с.
7. Менеджмент персоналу : навч. посіб. /за заг. ред. В. Я. Брича. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 520 с.
8. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році : науковоаналітична доповідь / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда та ін. К. : УкрІНТЕІ, 2023. 94 с.
9. Семикіна М. В. Інтелектуальний потенціал: соціальні виміри використання та розвитку: колективна монографія. / М. В. Семикіна, В. І. Гунько, С. Р. Пасєка ; за ред. М. В. Семикіної. Черкаси : видавництво ТОВ «МАКЛАУТ», 2012. 336 с.
10. Eurostat. Gross domestic expenditure on R&D (GERD) % of GDP : веб-сайт. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sciencetechnology-innovation/visualisations> 1 (дата звернення: 08.10.2023).
11. The Global Innovation Index 2022. GII 2022 Economy profiles. Ukraine. P. 213 : веб-сайт. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15thedition.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
12. OECD. Gross domestic spending on R&D. : веб-сайт. URL: <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm> (дата звернення: 23.10.2023).

References

1. Derzhavna sluzhba statystyky [Ukrainy.State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from <https://data.gov.ua/organization/derzhavna-sluzhba-statystyky-ukrayiny> (accessed 20 October 2022). [in Ukrainian].
2. Dovbenko, V. I., Mel'nyk, V. M. (2010). Potentsial i rozvytok pidpryiemstva [The potential and development of the enterprise]: navchal'nyj posibnyk, 2-e vyd., vypr. i dop. L'viv: Vydavnytstvo L'vivs'koi politekhniki, 232. [in Ukrainian].
3. Drachuk, YU. Z. Trushkina, N. V. (2016). Intelektual'nyy potentsial v Ukrayini: problemy ta napryamy rozvytku [Intellectual potential in Ukraine: problems and directions of development]. *Economic Bulletin of Donbas*, 3(45), 207–212. [in Ukrainian].
4. Karpenko, A. V. (2018) Rozvytok intelektualnykh aktyviv liudskoho potentsialu: teoriia ta praktyka [Development of intellectual assets of human potential: theory and practice]: monohrafiia. Zaporizhzhia: FOP V.V. Mokshanov, 510 p. [in Ukrainian].
5. Lozova T. I., Shamin M. V. (2016). *Intelektual'nyy potentsial pidpryemstva yak ekonomichna katehoriya* [Intellectual potential of the enterprise as an economic category]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi*, 10, 113–116. Retrieved from <http://bses.in.ua/journals/2016/10-2016/25.pdf> (accessed 23 October 2022). [in Ukrainian].
6. Martyn, H. Khetryk, S. (2008). Stratehycheskyj podkhod k upravleniyu chelovecheskymy resursamy [Strategic approach to human resources management], per. s anhl. 336. [in Ukrainian].
7. Menedzhment personalu [Personnel management]: navch. posib. For general ed. V. Ya. Brycha (2023). Ternopil: WUNU, 520 p. [in Ukrainian].
8. Naukova ta naukovo-tekhnichna diyal'nist' v Ukrayini u 2022 rotsi [Scientific and scientific-technical activity in Ukraine in 2022] : naukovoanalitichna dopovid' / T. V. Pysarenko, T. K. Kuranda ta in.(2023). K.: UkrINTEI, 94 p. [in Ukrainian].
9. Semykina, M. V. (2012). Intelektualenyy potentsial: sotsialeni vymiry vykorystannya ta rozvytkum [Intellectual potential: social dimensions of use and development] : kolektyvna monohrafiya. /

M. V. Semykina, V. I. Hun'ko, S. R. Pasyeka / Za red. M. V. Semykinoyi. Cherkasy : vydavnytstvo TOV «MAKLAUT», 336 p. [in Ukrainian].

10. Eurostat. Gross domestic expenditure on R&D (GERD) % of GDP/ Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sciencetechnology-innovation/visualisations> 1 (accessed 05 October 2022). [in Ukrainian].

11. The Global Innovation Index 2022. GII 2022 Economy profiles. Ukraine. p. 213. Retrieved from <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15thedition.pdf> (accessed 02 October 2022). [in Ukrainian].

12. OECD. Gross domestic spending on R&D. Retrieved from <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm> (accessed 02 October 2022). [in Ukrainian].

Статтю отримано 23 вересня 2023 року